

אספקת גז אמינה וזולה יכולה לסייע למצרים ולייצר מנוף לחץ עבור ישראל ביחסיה העתידיים עמה. אסדת קידוח הגז "תמר" > צילום: נובל אנרג'י

אלון לזין ויובל בוסתן

אנרגיה חיונית

תגלית הגז ב"לוזיתן" תעשיר את קופת המדינה בהרבה מאוד שקלים. אך השאלה לאן תייצא ישראל את עתודות הגז היא בראש ובראשונה שאלה גיאופוליטית. את קלף המיקוח רבי-העוצמה הזה כדאי לנו לנצל היטב

מצרים, ספקית גז חשובה של ישראל עד 2011, שהופכת ליבואנית גז. נכון להיום למצרים יש די גז לצורכיה. אולם על אף שעתודות הגז בה גדולות מאוד, הדרישה מתחילה להדביק את קצב ההפקה ואין למדינה די גז שתוכל להנייל במתקניה לצורך ייצוא. בפני ישראל עומדת ההזדמנות להיכנס לנישה של ייצוא לשכנותיה – ירדן, שכבר רוכשת ממנה גז בהיקף קטן, קפריסין ואולי גם הרשות הפלסטינית בעתיד. היתרון הגדול של מתווה זה עשוי להיות מגולם דווקא בהיבט המדיני. מצרים מתמודדת עם הטרור בסיני ועם איום האחים המוסלמים על השלטון, וכן עם בעיות כלכליות קשות המאיימות על יציבותה. אספקת גז אמינה וזולה – בתשתית להולכת גז הדורשת אמנם תחזוקה, אך שרירה וקיימת – יכולה לסייע למצרים ולייצר מנוף לחץ עבור ישראל ביחסיה העתידיים עמה.

השילוש הפטאלי

חשוב לזכור שבימים אלה מתמודדות מצרים, ירדן (עד לא מוזמן צרכנית של מצרים, וכעת זקוקה לספק חדש) וישראל עם איום מתגבר מצד האסלאם הקיצוני. בכל הקשור לאיום זה יש בין שלוש המדינות – למרות העוינות מעל פני שטח – דווקא זהות אינטרסים. אם מצרפים עסקאות גז למשוואה, הרי שמתהווה לנגד עינינו ברית אזורית, שבה מהווה ישראל ציר מרכזי. אמנם הדבר נראה רחוק כיום, אך גם שכנותינו הצפוניות מתמודדות עם האיום מצד דאע"ש וארגונים פונדמנטליסטיים אחרים, וייתכן שהברית הזאת עוד תתרחב. משמעות הדבר היא כי יעד ייצוא הגז רחוק מלהיות סוגיה כלכלית גרידא – בראש ובראשונה מדובר דווקא בסוגיה גיאוגרפית-פוליטית. בירושלים יצטרפו להכריע היכן לרכוש את המאמץ המדיני וכיצד לעשות שימוש במה שמתגלה יותר ויותר כקלף מיקוח מדיני בעל עוצמה. ¹

גז יציל

המתווה האופציונלי השני: ייצוא לשוק היווני הקטן, שישימש שער לשוק האירופי. עלות הפרויקט מוערכת בכ-6.5 מיליארד דולר ואילו המחיר עבור הגז שאותו משלמות הצרכניות הגדולות כגון איטליה נמוך משמעותית מבמתווה הטורקי (380 דולר ל-1,000 מ"ק). מבחינה גיאופוליטית, לעומת זאת, מדובר בעסק משתלם. המשבר המדיני בין רוסיה למערב העלה חשש כבד לשיבוש באספקת הגז מרוסיה, שכבר הוכיחה בעבר כי היא מסוגלת להשתמש במשאבי הגז כנשק. האירופים משועים לגיוון מקורות גז וישראל מהווה מקור אמין במיקום גיאוגרפי קרוב יחסית. הרווח המדיני בתרחיש שכזה הוא עצום: ישראל תוכל להפוך לספקית הגז החמישית, עם 4% מהתצרוכת האירופית, דבר שיסייע לה ביחסיה עם מדינות האיחוד, שנוטות לבקר את מדיניותה באופן חריף. המתווה השלישי הוא ניזול הגז ומכירתו לשווקים מרוחקים. מתווה שכזה עמד על הפרק במסגרת המו"מ עם וודסויד האוסטרלית. אולם הוא ירד מהפרק במאי האחרון – חברת האנרגיה חזרה בה וביטלה את העסקה.

מצרים, ירדן וישראל מתמודדות כיום עם איום מתגבר מצד האסלאם הקיצוני. למרות העוינות מעל פני השטח, בכל הקשור לאיום זה יש ביניהן דווקא זהות אינטרסים. אם מצרפים עסקאות גז למשוואה, הרי שמתהווה לנגד עינינו ברית אזורית, שבה מהווה ישראל ציר מרכזי

שיקולים מדיניים, גיאואסטרטגיים וביטחוניים. השאלה מה תעשה ישראל עם הגז שלה אינה רק שאלה של מיקסוס רווחים, אלא גם – ולפעמים בעיקר – שאלה של בריתות אסטרטגיות, ביטחון לאומי ומינוף הגז לצורך שדרוג מעמדה בעולם.

יחסינו לאן

המתווה האופציונלי הראשון: ישראל תחתום על חוזה של עד 25 שנה לאספקה של כ-20 מיליארד מ"ק לשוק הטורקי (בין רבע לשליש מהצריכה השנתית הצפויה בעשור הבא). עלות הקמת צינור מלוזיתן לטורקיה מוערכת על ידי המכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS) בכ-2.4 עד 4 מיליארד דולר. השוק הטורקי משלם כ-450 דולר ל-1,000 מ"ק עבור גז שהוא רוכש כיום, בעיקר מרוסיה ומאיראן – לפיכך, היקף הייצוא הפוטנציאלי של גז לטורקיה עשוי להגיע לכ-10 מיליארד דולר בשנה. וזאת ללא ההנחה שהתשתית הטורקית תנוצל גם לייצוא לאירופה.

האפשרות לייצא לאירופה דרך טורקיה עמדה על הפרק לאורך השנים, על אף היחסים המדיניים המעורערים בין ירושלים לאנקרה. באפריל האחרון פורסם כי חברת הגז הטורקית טורקאס פנתה לישראל בבקשה לסגור חוזה אספקה של 7 מיליארד מ"ק לשנה. בעקבות מבצע "צוק איתן" שחררו הטורקים הצהרות תוקפניות כלפי ישראל תוך התייחסות גם לסוגיית הגז.

שר האנרגיה הטורקי טאנר יילדיז אף אמר שאם יונח צינור בין ישראל לטורקיה, "יזרום בו דם של ילדים פלסטינים". בפרסום של ה-INSS ביולי נטען כי אופציית הייצוא לטורקיה רבת יתרונות, אך ללא שיפור משמעותי ביחסי שתי המדינות, הסבירות למימושה נמוכה.

תגליות הגז הגדולות, בהיקף של טריליון מ"ק ויותר, הופכות את ישראל לשחקנית בעלת פוטנציאל בשוק העולמי, אם רק תצליח למנף זאת. גילוי של מאגר "לוזיתן" ב-2010 עשוי להפוך אותה, תוך שנים ספורות, ליצואנית גז שלא ניתן להתעלם ממנה. בישראל ארבעה מאגרי גז משמעותיים: לוזיתן – שבו 620 מיליארד מ"ק לפחות; "תמר" – 303 מיליארד מ"ק שאמורים לספק את כל צורכי הגז המקומיים למשך 25 שנה לפחות; ושניים קטנים יותר – "כריש ו"תנין" (37 ו-31 מיליארד מ"ק בהתאמה).

על פי הערכת משרד האנרגיה האמריקאי, מסתכמות עתודות הגז הישראליות בכ-1.1 טריליון מ"ק, 40% מהן מיועדות לייצוא. על פי מקורות שונים, יעד הייצוא

על פי הערכת משרד האנרגיה האמריקאי, מסתכמות עתודות הגז הישראליות בכ-1.1 טריליון מ"ק, 40% מהן מיועדות לייצוא. על פי מקורות שונים, יעד הייצוא הישראלי הוא 20 מיליארד מ"ק בשנה, וזאת על אף שישראל מחזיקה בפועל בכ-0.6% "בלבד" מהעתודות העולמיות

הישראלי הוא 20 מיליארד מ"ק בשנה (כ-2% מכלל הסחר העולמי), וזאת על אף שישראל מחזיקה בפועל בכ-0.6% "בלבד" מהעתודות העולמיות.

בפני ישראל עומדים כעת ארבעה מתווי ייצוא אפשריים, שהבחירה ביניהם אינה רק כלכלית אלא מביאה בחשבון גם

אלון לזין ויובל בוסתן הם העורכים הראשיים של סיקור ממון, ירחון מקוון לחקר מגמות ביחסים בינלאומיים